

דתישבו

פרשת נשא, תשע"ט, מספר 1321

היש מוקדם ומאוחר בתורה?

עוזי פז

בספר ויקרא. מדוע אם כן שילבה התורה קבצי הלכות בחומש הפקודים? כדי להשיב על כך, עלינו להבין את התוכן הכללי שבמכלול הפרקים הראשונים של חומש במדבר:

פרקים א-ב – תפקידי השבטים בחניה ובמסע.

פרקים ג-ד – תפקידי הלוויים במשכן.

פרקים ה-ו – תפקידי הכוהנים.

פרק ז – הנשיאים וכן תפקיד המנהיג (משה): "וּבָבֵא מִשֶּׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד ... וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים" (פסוק אחרון).

פרק ח – תפקיד הכוהן הגדול (אהרון): "בְּהִעָלְתְּךָ אֶת הַנֹּרֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְוָה וַאֲיָרוּ ...".

ההסבר למיקומן בספר במדבר של כל חמשת ההלכות **קבוצה אחת** יהיה מניח את הדעת יותר מהניסיון למצוא סיבה לכתיבתה של כל הלכה והלכה **בנפרד** בספר זה. מכאן עולה, שחמש ההלכות שבפרשתנו הובאו כאן כדי לאפיין את **תפקידי הכוהנים** במסגרת התפקידים השונים שבעם. עם תחילת המסע מהר סיני, התורה מספרת לנו שהעם היה מאורגן להפליא, כל אחד ידע את מקומו ואת תפקידו. במסגרת הגדרת התפקידים השונים של עם ישראל בכלל, ושל הכוהנים בפרט, שובצו בפרשתנו חמש ההלכות, אלא שעדיין קשה מדוע דווקא הלכות אלו?

העיון בתפקידי הכוהנים מגלה לנו שהתורה העדיפה להדגים אותם באמצעות פרטים, בבחינת 'פרט המלמד על הכלל'.

השרטוטים הבאים מדגימים עקרון זה:

לכאורה, הכתוב בתורה אינו מייצג סדר כרונולוגי של האירועים כסדר התרחשותם, וכפי המטבע שטבעו חז"ל 'אין מוקדם ומאוחר בתורה'. הראיה המובהקת לכך מופיעה בתחילת חומש במדבר:

בראשית הספר כתוב: "בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (במ' א:א), ובפרק ט' כתוב: "בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן" (א). הרי לנו פרק מוקדם (פרק א) שתאריכו מאוחר (החודש השני), ופרק מאוחר (פרק ט) שתאריכו מוקדם (החודש הראשון). רש"י כותב בראש פרק ט': "בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן - פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר, למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה". אחרי שהתוודענו לתופעה, נשאלת השאלה: מדוע לא הובאו כאן המאורעות כסדרם? ומה ההצדקה לשנות מהסדר הכרונולוגי של המאורעות?

אם נעיין בפרשתנו נמצא חמש הלכות: שילוח טמאים מן המחנות, השבת גזלת הגר לכוהן, סוטה, נזיר וברכת כוהנים. מה מקומם של הלכות אלו בספר במדבר? לכאורה, היינו מצפים שהן תופענה בחומש ויקרא. אחרי סיפורי האבות בספר בראשית, וסיפור יציאת מצרים בספר שמות, מתפתחים שני כיווני המשך: האחד – ספר ויקרא, תורת כוהנים, ובו הלכות הקשורות למשכן שזה עתה נבנה. והאחר – ספר במדבר, ובו תיאור האירועים שהיו לבני ישראל במדבר לאחר הקמת המשכן.

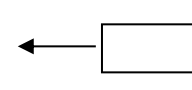
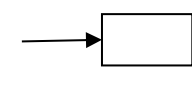
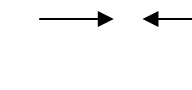

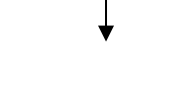
לפי חלוקה זו, מקומן של אותן חמש הלכות לא צריך להיות בספר במדבר, אלא

* עוזי פז מרצה לתנ"ך במדרשת הבנות בעין הנצי"ב.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

	שילוח מן המחנות - התנועה מהמרכז אל השוליים.
	השבת הגזלה של הגר לכוהן - התנועה מהשוליים אל המרכז.
	סוטה - שלום בין פרטים - התנועה משני הצדדים אל המרכז.
	נזיר - התקרבות לה' - התנועה מלמטה כלפי מעלה.
	ברכת כוהנים - ושמו את שמי על בני ואני אברכם - התנועה מלמעלה כלפי מטה. ²

אין עוד תפקיד של כוהנים שאינו מיוצג באחת מחמש הדוגמאות הנ"ל. זאת דרכה של התורה (וכן בד"כ בתלמוד); במקום לתת כללים, להביא דוגמה לכלל. אמור מעתה הפרקים ראשונים של חומש במדבר באים לספר לנו על התפקידים השונים שיש בעם. כמו שכל שבט על דגלו ועל מחנהו, כך גם נושאי התפקידים ובעלי ההנהגה הציבורית: הכוהנים, הנשיאים ומשה ואהרן. לפיכך, אין כוונתם של הפרקים הראשונים הללו לספר את האירועים שהתרחשו במדבר כסדר השתלשלותם, ולכן אין כאן שאלה של מוקדם ומאוחר.³

² עיון בלשון של 'ברכת כוהנים' ילמדנו, שהכוונה לברכה לאדם החושב שה' מסתיר פניו ממנו. הכוהן מברכו שיאיר ה' פניו אליו.

³ הרמב"ן חולק על הכלל הזה ומסביר שתמיד התורה מספרת את האירועים לפי סדרם. ולכן לשיטתו, יש מוקדם ומאוחר בתורה. אין להביא ראיה, למשל, מפרשת צנצנת המן (שמ"ט:זג-לה): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח צִנְצָנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מֵלֶא הָעֵמֶר מִן וְהִנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם. כֹּאשֶׁר צָוָה ה' אֶל מֹשֶׁה וַיַּיְחִיחוּ אֱהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתָּ. וַבֵּינֵי יִשְׂרָאֵל אֶכְלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד בָּאָם אֶל

אֶרֶץ נוֹשְׁבֹת אֶת הַמֶּן אֶכְלוּ עַד בָּאָם אֶל קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן". בפסוקים אלו כוונת התורה להעצים את נס המן, ולכן היא מביאה מידע מהעתיד לקרות. בדומה לכך מסופר שראשו של גלית הובא לירושלים, אך עניין זה כתוב עוד קודם שנכבשה ירושלים ע"י דוד, בזמן שהייתה עדיין בשלטון יבוסים: "וַיִּקַּח דָּוִד אֶת רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּבְאֶהוּ יְרוּשָׁלַיִם, וְאֶת כְּלָיו שָׁם בְּאֵהָלוֹ" (שמ"א יז:נד).